

**VERKSAMHETS-
BERÄTTELSE**

2008

Föreningen Karlstad Lever

Verksamhetsberättelse 2008

Förvaltningen

Medlemmar

Föreningen hade 163 enskilda och 20 organisationer såsom medlemmar 2008. Följande organisationer gav genom medlemskap sitt stöd åt föreningens verksamhet:

Folkteatern Järnet	Kulturföreningen Cabary
Folkuniversitetet	Karlstads Hembygdsförening
Föreningen NBV-teatern	Sensus studieförbund
Fören. Ransätersstämman	Studieförbundet Värmland
Föreningen Värmlandsarkiv	Sv. Kvinnors Västerförbund
Fören. Värmländsk Kultur	Sv. Naturskyddsföreningen Värml.
Karlstads Bokcafé	Värmlands Filmförbund
Karlstads FN-förening	Värmlands Sjöfartsgille
Karlstads Närradioförening	Värmlands Spelmansförbund
KKV Värmland	Ångbåtssällskapet Polstjärnan

Ytterligare 18 enskilda och 3 organisationer fanns förtecknade i föreningens matrikel vilka dock inte erlagt årsavgiften under året.

Styrelsen utgjordes av Pererik Ekeberg (ordf), Ann-May Brodén, Fredrik Krohn-Andersson, Elisabet Larberg, Sven Larsson (fram till juni), Maria Linder, Krister Lundgren, Sven Maechel, Bengt Åkerblom, Britt Karin Öjien samt Hans Olsson (adj). En del av det praktiska och verkställande arbetet har även utförts i föreningens stadsmiljögrupp som är öppen för alla medlemmar. I denna ingick under året Pererik Ekeberg, Elisabet Larberg och Hans Olsson från styrelsen samt ytterligare ett antal föreningsmedlemmar. Styrelsen har under året haft tre protokollförda sammanträden och arbetat med sedvanlig löpande ekonomi samt personalfrågor, genomfört flera medlemsarrangemang och i samarbete med stadsmiljögruppen utformat yttranden och skrivelser.

Årsmöte hölls 2008-03-26 i församlingssalen på Västra Kyrkogatan. Mötet beslöt att föreningen under året skulle inbjuda till ett antal medlemsmöten samt Kulturhusens dag, att utveckla samarbetet med Karlstads-Gillet och Hembygdsföreningen i syfte att ge mer tyngd i arbetet med bevarandefrågor, att fortsätta bevaka detaljplanefrågor och hot mot kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer som aktualiseras under året och i bevarandearbetet särskilt framhålla att det finns fler kulturhistoriskt värdefulla byggnader än de som redovisas i kommunens inventering från 1984, samt att i samverkan med kommunen och andra intressenter medverka till att arbetet med det kulturhistoriska skyltprogrammet för Karlstad fortsätter.

Ingvar Ekemark (1921 – 2008) framför Gamla Badhuset som tack vare hans engagemang räddades från rivning. Foto: Lennart Fernqvist 1991, Värmlands Folkblads arkiv.

Ingvar Ekemark, hedersmedlem, initiativtagare till att föreningen bildades 1979 och dess ordförande fram till 1999 avled i juni. Ingvars insatser har varit avgörande för att föreningen lyckats väcka nödvändig uppmärksamhet och opinion för Karlstads kulturmiljöer som motvikt till andra intressen när staden förändras. Tack vare hans engagemang erhöll föreningen såväl Karlstads kommuns kulturstipendium till Gustaf Frödings minne 1986 samt Värmlands Folkblads och ABF:s miljöpris 1993.

Karlstadskännaren Sven Larsson avled i juni. Han var hedersmedlem och sedan 1994 ledamot i styrelsen. Sven hade ett stort intresse för Karlstads historia och ägnade sig åt lokalhistorisk forskning under hela sitt liv. Han var något av en "levande historiebok" och hans ofta unika detaljkunskaper har varit en stor tillgång i föreningens arbete. Med frikostighet har han också under åren generöst försett föreningen med kopior på handlingar ur sitt stora privata arkiv.

Karlstadskännaren Sven Larsson (1921-2008). Foto: Föreningen Karlstad Lever 2008.

Arrangemang

Kulturhusens dag 2008

hade temat "Smaka på husen" och blev en publik succé med ca 550 besökare. Planeringen påbörjades i april inom en arbetsgrupp i föreningens styrelse (Elisabet Larberg, Hans Olsson och Maria Linder) som utarbetade ett preliminärt program. Målsättningen var att lyfta fram mat och mattraditioner från Värmland och Karlstad och på detta sätt också spegla olika tiders levnadsvillkor. Kontakter togs med medarrangörer som inbjöds till en planeringsträff 2008-05-21 hos Karlstads hembygdsgenings i Mariebergs herrgård. Deltagare var Pererik Ekeberg, Krister Lundgren och Hans Olsson (Föreningen Karlstad Lever), Anders Ek (Kultur- och fritidsförvaltningen), Carl-Göran Tollesby, Märta Eurenus, Lennart Edberg och Lennart Fernqvist (Karlstads Hembygdsgenings), Lena Sewall (matskribent) samt Britt-Marie Insulander (Värmländsk Kultur).

I likhet med tidigare år beslöts att i samband med arrangemanget ge ut en småskrift. Den fick namnet *Smaka på husen i Karlstad* och kom att innehålla trevliga artiklar om såväl mattraditioner som kulturmiljöer med anknytning till temat. Till redaktionsgrupp utsågs Hans Olsson och Britt-Marie Insulander. Ytterligare ett stort antal personer kom senare att delta i det praktiska planeringsarbetet inom de olika medarrangerande föreningarna och organisationerna.

Hans Olsson utsågs att ansvara för samordningen av arrangemanget och ta erforderliga kontakter. Det slutliga programmet fastställdes i slutet av maj och rapporterades till Riksantikvarieämbetet och kommunens evenemangskalender som därefter publicerade uppgifterna på sina hemsidor. Ett programblad utformades. Som underlag användes ett foto från museets arkiv föreställande den välkända korvkiosken "Gallischen" i Haga som revs i början av 1970-talet. Programbladet fanns tillgänglig för utskrift i augusti via Karlstad Levers hemsida. Tryckta programblad spreds samtidigt också via Värmlands Museum och Turistbyrå. I augusti finlipades också de sista detaljerna med annonser och tidpunkter för utskick, presskonferens, mm.

Gallischen i Haga. Foto: Värmlands Museums arkiv

Smaka på Kaffeskrapan

Löfbergs Lila AB inbjuder till festvåningen i kaffeskrapan i Inre hamn. Beundra utsikten och lyssna till berättelsen om kaffets väg från böna till kopp. Föreläsning 11.00, 12.00 och 13.00 (ca 40 min). Begränsat antal deltagare.

Smaka på Mariebergsskogen

Jakt & fiskestugan: "Fiske - från livsnödvändighet till fritidsnöje." Hammarö Hembygdsgenings berättar om fiskets betydelse genom tiderna och glömda fiskrätter som t ex "Mörbollar" 12.00 - 16.00.

Spikgården: Gör ett besök i kaffestugan och smaka på väffor 12.00-16.00.

Gammalgården: "Finnkulturens mathushåll." Märta Eurenus, Karlstads Hembygdsgenings berättar om den mattradition som "invandrade" till Värmland på 1700-talet 12.30, 13.30 och 14.30 (ca 20 min).

Terrassen: Hackkorvsprovning med Bo Göran Sjögren, Hackkorvens vänner. Vad passar bäst till hackkorv? Prova själv och upptäck hackkorvens möjligheter 13.00 (ca 1 tim). Begränsat antal platser. Självkostnadspris 40:-.

Acksjöns kapell: Mariebergsskogskännaren Lennart Edberg, Karlstads Hembygdsgenings visar runt och berättar om kapellets historia 14.00 och 15.00 (ca 30 min).

Naturum: "Med smak från Karlstad." Matskribent Lena Sewall berättar om delikatesser med Karlstadsanknytning 14.00 och 15.00 (ca 30 min). Passa också på att smaka på kaffe med Värmlandstärta 11.00 - 17.00.

"Svunna miljöer för mat och dryck." Fotoställning på Terrassen med karlstadsbilder från Värmlands Museums arkiv.

Conrad Höök: Åk en tur med rundrustaget och ta del av fakta och kuriosor kring Mariebergsskogens historia och begivenheter (ca 20 min). Avgår från kiosken varje halvtimme 12.30 - 16.30. Biljettpris 25:-.

Gratis entré - Välkommen!

Information om övriga aktiviteter i Mariebergsskogen under dagen finns på Turistbyrå och www.mariebergsskogen.se

Detta arrangemang av Föreningen Karlstad Lever i samarbete med Carlstads-Gille, Hackkorvens Vänner, Hammarö Hembygdsgenings, Karlstads hembygdsgenings, Löfbergs Lila AB, Mariebergsskogen AB, Terrassen, Värmlands Museum, Värmländsk Kultur och med stöd från Karlstads kommuns kultur- och fritidsnämnd och stadbyggnadsförvaltning. FÖRENINGEN KARLSTAD LEVER Verksamhetsgatan 1 652 19 Karlstad Telefon 054 - 10 00 00 www.karlstadlever.se

Affischen för Kulturhusens Dag 2008 med foto föreställande korvkiosken "Gallischen" i Haga som revs i början av 1970-talet.

Kulturhusens Dag 2008 började kl 11.00 vid Löfbergs Lilas kaffeskrapa i Inre hamn där Anna Söderlund, Elisabet Nord och Sandra Lyxell (Löfbergs Lila) bjöd in till festvåningen högst upp i den 42 meter höga byggnaden. Där bjöds besökarna på nybryggt kaffe och vacker utsikt över centrala Karlstad medan ciceronerna berättade om kaffets

väg från böna till kopp, en process som börjar i toppen av byggnaden där böna rostas och mals på sin väg ner till paketeringen i bottenvåningarna. Här fick besökarna bl. a. veta att Löfbergs Lila varje dag producerar motsvarande en kopp kaffe till varje svensk (9 milj koppar). Även orsaken till den ångpuff som stiger upp från byggnaden var sjätte minut och sprider den välbekanta doften av ny rostat kaffe över staden fick sin förklaring. När böna är färdigrostade måste de nämligen snabbt kylas för att inte bli överrostade. Den hastiga nedkylningen sker med vatten vilket resulterar i ett kaffedoftande ångmoln. Trots att besökarna på grund av hygienkrav inte kunde vandra runt i själva produktionslokalerna fick de tack vare de kunniga ciceronerna ändå en god bild av företaget Löfbergs Lila och en intressant beskrivning av hur kaffeproduktionen går till. Sammanlagt utnyttjade 130 personer möjligheten att smaka på kaffeskrapan under dagen.

Den 42 meter höga kaffeskrapan uppförd 1960 efter ritningar av Wästlunds Arkitektbyrå.

Dagen fortsatte i Mariebergsskogen där intresserade hade möjlighet att ta del av föredrag, utställningar och smakprov vid de olika kulturbyggnaderna. Vid Jakt- och fiskestugan tog Solveig Nyström, Erik Kihlman och Stig Sjöberg från Hammarö Hembygdsförening emot och berättade om gamla lokala fisketraditioner. Stugan som ursprungligen uppfördes på Kummelön under senare delen av 1700-talet och donerades till Mariebergsskogen 1928 fungerade under dagen som ett fiskemuseum där hembygdsföreningen bl a visade en rad äldre fångstredskap. Här kunde besökarna t ex beskåda fiskenät och en uråldrig länsypump tillverkad i trä. Även en rad intressanta foton och bilder med anknytning till fisket ingick i utställningen, bl. a. foton på den klassiska

Vänersnipan och Wenzel Björkhagens vackra akvareller med Vänerns fiskar. Under dagen bevisade närmare 200 personer den trevliga fiskeutställningen som Hammarö hembygdsförenings bjöd på. Besökarna erhöll också recept på den "glömda" fiskrätten Mörtbullar.

Jakt- och fiskestugan i Mariebergsskogen som av vissa kallas Karl IX:s jaktstuga uppfördes ursprungligen på Kummelön under 1700-talets sista tredjedel. Den kan således inte ha nyttjats av Karl IX som levde 1550 - 1611.

Vid Gammelgården hälsade Göran Tollesby, Gun Runed, Gunnel Eriksson och Göran Eriksson från Karlstads Hembygdsförening välkommen med nystekta kolbullar. Många lät sig väl smaka av denna energirika rätt som kolarna förr lagade vid milan i de Värmländska skogarna. Inne i Gammelgården (som är en kopia av den rökstuga från Vitsand som förstördes vid en brand 1996) berättade Märta Eurenus om finnkulturens mathushåll där åhörarna bl. a. fick veta hur det typiska värmländska skrädmjölet upptäcktes. Svedjefinnarna brukade torka havren i ugnen men av misstag blev den vid något tillfälle istället rostad. Härigenom fick den en speciell smak som uppskattades. Märta berättade också att svedjefinnarna började odla havre och korn då svedjebruket förbjöds. Tidigare hade råg varit den huvudsakliga grödan där man i askan odlade råg två år i rad och rovor det tredje året, dvs ett biologiskt växelbruk. Nära 90 personer tog del av Märtas intressanta föredrag och ytterligare ett stort antal besökte Gammelgården under dagen där också Britt Karin Öjjen bjöd på smakprov av Hillo, en typisk godsak i finnkulturen vid speciella tillfällen.

På Restaurang Terrassen bänkade sig 40 förväntansfulla besökare då Bo Göran Sjögren (Hackkorvens Vänner) dukat upp en buffé för hackkorvsprovning. Här kunde man således själv upptäcka hackkorvens möjligheter genom att prova den tillsammans med olika tillbehör som t. ex. soja, pepparrot, ostkräm och söt senap enligt "Gallischens" originalrecept. Gästerna lät sig väl smaka och många överraskades av nya smaksensationer och upptäckte att den värmländska hackkorven kan passa till både vardags som till fest, som drinktillbehör eller i en rejäl måltid.

Kolbullarna stektes över öppen eld av Gun Runed och Gunnel Eriksson från Karlstads Hembygdsförening.

På Restaurang Terrassen visades även fotoutställningen *Svunna miljöer för mat och dryck* med bilder ur Värmlands Museums arkiv. Här kunde åskådarna genom Dan Gunnars foton återuppleva ett tjugotal karlstadsmiljöer och hus som byggts för framställning, tillredning och utskänkning av mat och dryck, bl a interiörer från Grands matsal och Kooperativa i Mariedal som de såg ut på 1930-talet samt Karlstads Spisbrödsfabrik som låg på Långgatan 31 under åren 1910 – 1935.

Hackkorvsprovning hos Bola på Terrassen.

I hörsalen på Naturum lyssnade 30-talet matintresserade när matskribent Lena Sewall berättade om lokala delikatesser under rubriken *Med smak från Karlstad*. På ett underhållande sätt delgav Lena såväl den historiska bakgrunden som recepten för Värmlandstårta, Värmlandskorv, Biff Greta,

Nordqvistare och Värmlandstårta. Hon gav även tips på litteratur för den som ville fördjupa sig ytterligare. Många besökare passade också på att provsmaka den Värmlandstårta som serverades i Naturums café.

Matskribent Lena Sewall njuter av en kopp nybryggt kaffe från Löfbergs Lila.

Mariebergsskogskännaren Lennart Edberg (Karlstads hembygdsförening) var ciceron vid Acksjöns kapell där han visade runt och berättade om kapellets intressanta historia. Ursprungligen uppfördes byggnaden i Nyed 1874 på initiativ av "Sällskapet för befrämjande av bibelkunskap och ekonomisk hushållning" som då var den lokala baptistförsamlingen. Efter att i många år ha stått öde monterades byggnaden ner och uppfördes i Mariebergsskogen 1999. Tack vare flyttningen räddades kapellet och kunde vid återuppbyggnaden med varsam hand återställas till sitt ursprungliga utseende. Kapellet används idag flitigt för gudstjänster, dop, konserter och liknande. De 60-talet intresserade besökare som under dagen lyssnade till Lennarts sakkunniga berättelse fick också en inblick i 1800-talets frireligiösa väckelserörelse vars historia kantades av förbud och motarbetande från statskyrkan.

För den som var intresserad av att ta del av fakta och kuriosia kring Mariebergsskogens historia och begivenheter fanns möjlighet att åka en 20 minuter lång färd med rundturståget Conrad Höök som avgick varje halvtimme. De som tog tillfället i akt fick då även veta att Conrad Höök som ägde Mariebergs landeri vid sin död 1895 ville att skogen skulle skänkas till staden för att skyddas från avverkning. Hans arvinge, systemn Ebba skänkte därför tillsammans med sin man Curry Treffenberg Mariebergsskogen till Karlstads stad 1896. Härigenom kom området att skyddas och sedermera utvecklas till dagens stadspark för alla sinnen

– en plats för rekreation och stimulans där mer än en halv miljon besökare varje år tar del av historiska miljöer, natur och en stor mängd arrangemang och aktiviteter.

Smaka på husen i Karlstad är namnet på den småskrift som gavs ut i samband med Kulturhusens dag 2008 där sex skribenter bidrar med intressanta och underhållande artiklar om såväl mattraditioner som kulturhistoriska miljöer. Matskribent Lena Sewall presenterar under rubriken *Smaka på Karlstad* traditionella rätter från Karlstad med recept och berättar om rätternas bakgrund kryddade med en stor portion personhistoria. Arkitekt Ylva Matikainen berättar i en artikel med sakkunskap om Lofbergsskrapans tillkomst och arkitektur. Bo Göran Sjögren kåserar på ett underhållande sätt under rubriken *Lukta på husen* om de minnen av händelser och platser som olika dofter i stadsmiljön kan frammana. En äldre artikel ur Hammarö hembygdsförenings arkiv författad av Gustav Persson beskriver hur mörtfisket i Väner kunde gå till på 1930-talet och vilken betydelse torkad mört haft som billigt baslivsmedel. Cecilia Hardestam beskriver i sin artikel *Mariebergsskogen - en park för alla sinnen* vilken fantastisk tillgång området utgör i dag med sina kulturhistoriska miljöer, skog, våtmarker och den nyinvigda Lekträdgården samt ett stort utbud av arrangemang och aktiviteter därtill. Slutligen beskriver byggnadsantikvarie Mattias Libeck Mariebergs herrgårds historia och vilka problem som uppkommit och vilka antikvariska överväganden som har gjorts under renoveringsarbetet med den kulturhistoriskt värdefulla byggnaden. Skriften är tryckt i en upplaga på 500 ex och har lagts upp på ett sätt som gör den användbar som lokalhistoriskt informationsmaterial även efter Kulturhusens dag.

Bilden av Stadshotellets kockar och kallskänkor är från mitten av 1900-talet och återfinns i *"Smaka på husen i Karlstad"* som gavs ut vid Kulturhusens Dag 2008. Foto: Stadshotellets arkiv.

Förutom de som nämnts ovan bidrog ytterligare enskilda personer och medarbetare inom de olika medverkande föreningarna och organisationerna på olika sätt med sitt ideella arbete och engagemang för att göra Kulturhusens Dag till ett uppskattat och välbesökt arrangemang. Sammanlagt har ett 30-tal personer varit involverade i förberedelser och genomförande som med gemensamma krafter

levandegjort Karlstads kulturhistoria på ett mångfacetterat sätt. Lokala arrangörer var förutom Föreningen Karlstad Lever: Carlstads-Gillet, Hackkorvens Vänner, Hammarö hembygdsförening, Karlstads Hembygdsförening, Löfbergs Lila AB, Mariebergsskogen AB, Restaurang Terrassen, Värmlands Museum och Föreningen Värmländsk Kultur samt Karlstads kommuns kultur- och fritidsnämnd och stadsbyggnadsförvaltning som givit ekonomiskt stöd.

Vårutflykt till Jäverön

Drygt 30 medlemmar deltog vid en mycket uppskattad utflykt till Jäverön som föreningen inbjöd till 2008-04-19. I strålände vårsol skedde samling på Gjuteriets gård där samåkning organiserades för vidare avfärd till färjeläget i Skattkärr där kapten Janne Norman stod för säker överfart. På ön tog Bengt Byström emot och berättade om Jäveröns intressanta historia och utveckling. Därefter besökte deltagarna Jäveröns gård där Lars Boes visade runt och berättade om sin verksamhet och sina framtidsplaner. Bengt Byström hade även sammanställt ett bildspel om Jäverön som han förevisade. Gästerna kunde sedan på egen hand utforska gården och dess omgivningar och magasinsbyggnaden som Lars Boes håller på att iordningställa som vandrarhem. Värden bjöd därefter gästerna på lunch bestående av "Jäveröns läckerheter" (lörjromstoast, gösfilé, kantareller och rökt fisk).

Vid terrassen bakom magasinet på Jäveröns gård bjöd Lars Boes utflyktsdeltagarna på Vänerfisk som han själv både landat och tillagat.

Studiecirkeln

Kulturhistoriskt värde är namnet på den studiecirkel som i samarbete med Studieförbundet Värmland/Bergslagen startade redan hösten 2003. Arbetet bedrivs under trivsamma former där deltagarna själva lägger upp studierna. Som faktaunderlag används Boverkets utmärkta bok "Byggnaders Särdrag" och bild- och textmaterial som deltagarna själva tar fram. Under våren studerade gruppen kvarteret Älgens historia och nutid. Arbetet utmynnade i ett förslag till bevarande och utveckling av kvarterets östra del. Det innebär att Högströmska villan (Gula huset där RIA har sin verksamhet), Tempelriddarordens hus (som nu är Värmlandsteaterns hemvist) och den tegelbyggnad

som tidigare var yrkesskola och nu används för verksamhet för psykiskt och socialt handikappade, tas tillvara som inramning till ett grönt och luftigt centralt beläget parkområde i stället för den parkeringsplats som finns där idag. Både Tempelriddarordens hus och Högströmska villan är kulturhistoriskt värdefulla men villan saknar nödvändigt skydd i detaljplanen.

Gruppen presenterade sitt förslag 2008-04-23 vid en presskonferens och överlämnade det samtidigt till stadsbyggnadsnämnden. I maj behandlade nämnden skrivelsen och framförde senare ett tack till föreningen för förslaget till bevarande och förändringar i kvarteret. Kommunen har för närvarande inga planer på ändringar eller nybebyggelse inom området men har med anledning av förslaget lovat att ta upp en dialog med föreningen när så blir aktuellt.

Högströmska villan i kvarteret Älgen är kulturhistoriskt värdefull och behöver rustas upp och ges skydd i detaljplanen. Huset flyttades hit från Magskog 1872 av dåvarande stadsarkitekten Theodor Högström. Det övertogs på 1920-talet av hans son Arvid som byggde om det för sin läkarpraktik som han drev fram till 1940-talet då han blev stadsläkare.

På initiativ av Elisabet Larberg och Inger Falk-Andersson påbörjade cirkeldeltagarna under hösten en inventering av de anteckningar, kartor, bilder och andra handlingar som karlstadskännaren Sven Larsson vid olika tillfällen skänkt till föreningen. Vid ett studiebesök på kommunarkivet fick gruppen sakkunniga råd av arkivarie Kristoffer Höök om tillvägagångssätt vid arkivering. Arbetet kommer att slutföras under våren 2009 då materialet inordnas som en särskild avdelning i föreningens arkiv. En förteckning kommer då att upprättas med korta beskrivningar av de olika dokumentens innehåll för att intresserade skall kunna ta del av den i många fall unika lokalhistoriska information som Sven samlat under sin livslånga forskning. Även Svens son och Hembygdsföreningen förvarar en del av hans efterlämnade handlingar. Gruppen har därför tagit kontakt föreslagit att dessa arkiveras och förtecknas enligt samma system. Härigenom skulle det bli möjligt att föra samman de olika arkivförteckningarna så att de kan fungera som ett sökreger för lokalhistorisk forskning. På ett enkelt sätt skulle då kopior av förteckningarna kunna finnas tillgängliga vid arkiven, biblioteket, universitetet, m fl utan att själva arkivmaterialet behöver vara samlat på ett ställe.

Skyltprogram

Gruppen som arbetar med informationsskyltprogrammet för Karlstads innerstad fortsatte arbetet under året. Syftet är att enhetliga skyltar vid utvalda kvarter, gator eller områden och vid kulturhistoriskt intressanta byggnader och andra objekt av särskilt intresse, skall berätta om stadens kulturmiljö. Skyltarna skall också kunna fungera som komplement till stadsvandringar såväl guidade som med hjälp av stadsvandringskarta. Arbetsgruppen har också tagit initiativ till att restaurera några av de äldre skyltarna som tidens tand gått hårt åt.

Från Karlstad Lever har Ann-May Brodén under året deltagit i gruppen som i övrigt består av representanter från Stadsbyggnadskontoret, Kultur- och fritidsförvaltningen, Tekniska verken, Värmlands Museum, Carlstads-Gillet och Karlstads hembygdsförening. Under året har skyltar varit under utarbetning eller färdigställda för Herrhagsskolan, Dykdalberna, Rud, Sandgrundsudden, Viken och Råtorp. Skylten för Residenstorget som invigdes provisoriskt i samband med firandet av Kulturhusens dag 2007 har tyvärr fortfarande inte anslagits på grund av svårigheten med att finna en lämplig placering.

Minnessten återbördad efter 30 år!

I en tidningsartikel i NWT 2007 efterlyste Carl-Erik Svensson den minnessten som tidigare suttit på ett hus vid Fahlgrensgatan 4 på Herrhagen. Som liten på 1930-talet bodde Carl-Erik i ett av grannhusen och såg därför ofta stenen som utmärkte platsen för operasångerskan Marie Sundelius (1882 – 1958) födelse och uppväxt. På 1970-talet eldhärjades huset och det revs och i samband med detta försvann minnesstenen. Till stor glädje återfanns den senare i en undercentral för fjärrvärme på Karlagatan 36 och arbetsgruppen för stadshistoriska skyltar informerades om att den kommit till rätta. Under 2008 har gruppen låtit restaurera den kulturhistoriskt värdefulla minnesstenen och funnit en lämplig plats för dess placering. Den monterades i början av 2009 på ett fundament i Gjuteribacken (Karlagatan 36) och skall kompletteras med en informationsskylt innan återinvigningen firas.

Den återfunna minnesstenen är ett bastant granitblock med måtten 67 x 46 x 9 cm med en vikt på nära 50 kg.

Marie Sundelius (född Sundborg) var en av de tre döttrarna i familjen Sundborg som alla ägnade sig åt sång. Hon föddes 4 februari 1882 och växte upp på Herrhagen. I unga år flyttade hon till USA och gjorde där en lysande karriär som sopran på Metropolitan i New York under 1910- och 20-talet. Hon uppträdde bland annat tillsammans med Enrico Caruso. Hennes stora berömmelse föranledde "John Ericsson föreningen New York och Filipstad" att låta tillverka och sätta upp minnesstenen 1932.

Skrivelser

Skydd för kulturhistoriskt värdefulla byggnader

Med anledning av att ny detaljplan för delar av kvarteret Negeren kommer att upprättas för att möjliggöra förtätningsprojektet "Tingvallahöjden" föreslog föreningen i skrivelse till Stadsbyggnadsnämnden 2008-12-04 att bostadshuset vid Norra Strandgatan 7 och Norra Skolan tas med i detaljplanprocessen i syfte att ge byggnaderna lämpligt skydd genom q-märkning i den kommande detaljplanen.

Karlstads-Tidningens hus

Föreningen informerades av stadsbyggnadsförvaltningen att ägaren till kvarteret Freja 7 ansökt om rivning av samtliga byggnader inom fastigheten. I skrivelse 2008-02-18 till stadsbyggnadsnämnden konstaterade föreningen att byggnaderna tyvärr förvanskats avsevärt sedan den tid då Karlstads-Tidningens profiler som Mauritz Hellberg, Albin Forsell, Gustaf Fröding, Oskar Stjerne och Manne Ståhl var verksamma i huset. Föreningen påpekade även att det, om en rivning sker, är mycket angeläget att bevara minnesskylten över Gustaf Fröding samt entrépartiet med omfattning av tidningens gamla tryckplåtar och det rundade taket med tidningens namn för återanvändning på en ny byggnad.

Publicerat

Hur ska Karlstad se ut i framtiden var rubriken på en debattartikel i Värmlands Folkblad 2008-01-09 där ordförande Pererik Ekeberg framförde föreningens kritik mot den exploatering som hotar stadens stadsbild med allt högre och vattennära bebyggelse. "Det är vattenspeglarna och de fria stränderna som ger oss en exceptionell innerstad. Det är just dessa viktiga tillgångar som ger Karlstad dess unika särart och karaktär."

I Värmland Nytt (SVT2) sändes 2008-01-08 ett inslag där kommunalrådet Håkan Holm lanserade tanken att skapa 1000 bostäder genom bygga på husen i innerstaden med ett par våningar. I inslaget intervjuades också Hans Olsson som framförde föreningens farhågor att detta skulle kunna hota stadens kulturhistoriska värden och förvanska stadsbilden.

Karlstad Lever vill skapa en grön oas

Studiecirkeln presskonferens där förslaget till bevarande och utveckling av kvarteret Älgen presenterades (se rubriken Studiecirkeln) resulterade i medial uppmärksamhet.

Värmlands Folkblad publicerade 2008-04-24 under ovanstående rubrik ett helt uppslag där både gruppens förslag beskrevs liksom historik kring Tempelriddarordens hus och den pågående restaureringen. Samma dag redogjorde även Nya Wermlands-Tidningen för förslaget i en artikel med rubriken "Bytes: Parkering mot park" och Karlstads-Tidningen som i stället valde rubriken "Låt parkeringen blomma! Föreningens budskap om vikten av att värna kulturhistoriska miljöer och tillika skapa gröna oaser i en allt mer förtätad innerstad, fick således medialt genomslag.

Karlstads kulturella smältdegel var rubriken på ett reportage om Gjuteriet på fem helsidor i februarinumret av Xtra Karlstad/Hammarö. Artikeln gav en fin bild av den mångfald av verksamhet för människor i olika åldrar och med skiftande intressen som bedrivs i huset. I samma nummer presenterades även den vackra fotoutställning med Cecilia Hellekants bilder av hus som vid tillfället arrangerades i Café Gjuteriet.

Övriga aktiviteter

Karlstad med kulturhistoriska ögon är namnet på den serie skrifter som föreningen har för avsikt att publicera i syfte att redovisa sin syn på kulturhistoriska värden i Karlstad. Under året har en redaktionsgrupp bestående av Pererik Ekeberg, Elisabet Larberg, Hans Olsson och Kerstin Sundelöf arbetat med den första utgåvan som omfattar hus och miljöer utmed Norra Strandgatan och Sandgrundsgatan. Skriften som ges ut i anslutning till kommande årsmöte innehåller 72 sidor och rikligt med färgillustrationer. Redaktionsgruppens ambition har varit att skriften skall kunna fungera som en handledning för den som vill ta en promenad utmed de beskrivna stråken för att utforska Karlstads stadsrum.

Funkishuset vid Norra Strandgatan 7 är ett av de hus som beskrivs i den första utgåvan av föreningens skriftserie "Karlstad med kulturhistoriska ögon". Foto: Föreningen Karlstad Lever 2008.

Framtidsrådet blev namnet på den samarbetsgrupp som i början av året bildades på initiativ av Karlstads-Gillet. I rådet representeras förutom gillet även Karlstad Lever och Hembygdsföreningen och tanken är att det skall fungera som ett gemensamt forum kring frågor som berör Karlstads kulturhistoria och utveckling. Från föreningen har ordförande Pererik Ekeberg ingått i rådet under året.

En bildpresentation om föreningen framfördes av Hans Olsson 2008-04-16 i Skåres församlingshem dit han inbjudits för att berätta om Karlstad Lever. Bildspelet utjordes av bilder och klipp ur föreningens arkiv som illustrationer till en kortfattad redovisning av föreningens verksamhet sedan bildande 1979 fram till idag.

En stadsvandring genomfördes 2008-05-23 med Elisabet Larberg och Hans Olsson som ciceroner. Deltagare var en grupp elever vid Sundsta-Älvkullgymnasiet som studerade idéhistoria som tillvalsämne. Temat för vandringen var att upptäcka stadsrummet men eleverna fick även en hel del information om Karlstads historia och se exempel på några av de olika arkitekturstilar som finns representerade i staden.

Tankar om staden var titeln på den föreläsningsserie som Stadsbyggnadsförvaltningen inbjöd till i slutet av 2007 och som fortsatte under våren 2008 med ytterligare anföranden. 2008-02-12 berättade Niclas Svensson och Hans-Eric Johansson (från Sveriges Träbyggnadskansli) om modernt träbyggande och Magnus Silberhielm (arkitekt och professor vid Växjö universitet) om modern träarkitektur. 2008-04-09 höll arkitekt och professor Claes Caldenby ett anförande med rubriken "Höga hus. Varför, var och hur?" Vid föreläsningarna, som hölls i Marmorsalen i Wermlandsbanken, deltog flera ledamöter från föreningens styrelse.

Maritimt center i Karlstad

På initiativ av Ångbåtssällskapet Polstjärnan bildades i slutet av året en arbetsgrupp i syfte att utveckla området vid Våghuskajen till ett maritimt center. Hans Olsson är föreningens representant i gruppen där förutom Ångbåtssällskapet Polstjärnan även Värmlands Sjöfartsgille, Karlstads-Gillet, Flottans män och Karlstads hembygdsförening finns representerade. Tanken är att det kulturhistoriskt intressanta området vid Våghuskajen med bl a Hamnkaptensbostaden (från 1859) skall kunna bli ett levande, grönt maritimt arbetslivsmuseum som visar upp Karlstads sjöfartshistoria och uppmärksammar den avgörande betydelse sjöfarten haft för stadens tillkomst.

Vågmästarkajen runt 1940. Ångbåten "Daga" ligger förtöjd vid kajen och bakom henne skymtar järnvägen som revs i slutet av 1950-talet. Foto: Värmlands Museums arkiv.

Invigning av Tempelriddaren

Vid återinvigningen av Tempelriddarordens hus i kvarteret Älgen 2008-09-19 deltog Elisabet Larberg och Ann-May Brodén och framförde då till Värmlandsteatern föreningens lyckönskningar till de nya lokalerna. Den kulturhistoriskt värdefulla byggnaden som stått tom i många år och riskerat att förfalla, har nu rustats upp och fått en passande användning som ett centralt beläget teaterhus.

Hemsida på Internet

Vid sidan av Gjuteriets hemsida har föreningen sedan 2006 en egen hemsida på Internet med adressen www.karlstadlever.nu. Den gör det lätt för intresserade att hitta information om föreningen och aktuella arrangemang. Under året har hemsidan successivt utökats med rapporter och bilder från föreningens genomförda aktiviteter såsom Kulturhusens Dag, m fl och de senaste årens verksamhetsberättelser. Besökare har således möjlighet att skaffa sig en omfattande bild av föreningens arbete.

Under året har besöksfrekvensen varierat mellan 5 och 48 i veckan och ett snitt på 59 besök per månad. De flesta besökare hittar sidan via länkar från andra webbplatser, främst från Gjuteriets hemsida och kommunens föreningsregister och evenemangskalender men också i stor utsträckning från Karlstads-Gillet och Operation Karlstad.

Gåvor

Föreningen har tacksamt mottagit gåvor under året från vänliga givare. I samband med Ingvar Ekemarks bortgång skänkte Sveriges Arkitekter Värmland och Margareta Ekdahl penninggåvor till hedrande av hans minne. Orrholmens garagegrupp skänkte tio exemplar av diktsamlingen Orrholmen/garagepoesi till föreningen. Boken innehåller dikter där olika personer uttrycker sina tankar och upplevelser i och runt Orrholmsgaraget. Sven Träff, tidigare medarbetare vid KMW, överlämnade som gåva till föreningen en äldre tecknad bild signerad Erik L Nilsson föreställande Karlstads Mekaniska Werkstads anläggning som den tedde sig i början av 1900-talet samt några skrifter om KMW, bl a den minnesskrift från 1933 som gavs ut i samband med aktiebolagets 60-årsjubileum. Mats Jansson skänkte boken "Brottets krönika" från 1961 där den första redogörelsen om "Spökpyromanen" som spred skräck i Karlstad 1959 publicerades. En händelse som författaren Erik Bengtson senare på ett personligt och spännande sätt berättar i sin bok "Snällast i världen" som gavs ut 2006.

Gjuteriet

Verksamheten i Gjuteriet har varit lika omfattande under 2008 som året innan. Man kan konstatera en stor tillströmning av grupper som utnyttjat lokaler tillfälligt, såväl dagtid som kvällar. Året har därmed som vanligt präglats av "trångboddhet" och mycken energi har fått användas till kreativ planering för samutnyttjande av lokalresurserna. En väl fungerande intern logistik har

också varit särskilt viktig under året för att undvika allt för stora störningar i verksamheterna med anledning av den ROT-renovering som påbörjades under våren. Verksamheten i huset har haft stort överseende med de olägenheter som ändå inte gått att undvika som t ex bortkopplade telefoner, strömlösa datorer och byggdamm.

Media

Värmlands Filmförbunds videoredigeringsstudio har utnyttjats flitigt av medlemmarna såväl dagtid som sent in på nätterna. Bokning av redigeringsstid, videokameror samt utlämning av nycklar och utrustning sker som tidigare till Filmförbundets 70-talet medlemmar via Café Gjuteriet enligt överenskommelse med klubben.

Redigering i Värmlands Filmförbunds videoverkstad. Foto: Gjuteriets arkiv.

Från Radio Solstas Studio Ett sändes ca 26 timmars närradio i veckan av ett fyra föreningar där KarlstadRocks och Kunskapsradion stod för merparten. Studio har också fått en ansiktslyftning och en mer modern, datoriserad utrustning har installerats. Karlstads Nya Fotoklubb hade drygt 70 medlemmar och genomförde ett stort antal fotokurser för såväl nybörjare som mer erfarna fotografer. Klubblokalen har iordningställt för att vid sidan av kurs- och mötesverksamheten även kunna fungera som en mindre fotoateljé. I likhet med videoredigeringen, bokar fotoklubbens medlemmar ateljén och mörkrumstider via Café Gjuteriet.

Teater

Teaterskolans verksamhet har haft ungefär samma omfattning som året innan med drygt 120 barn och ungdomar i åldrarna 7 – 15 år. Amatörteatergruppernas verksamhet inom NBV-teatern och Folkteatern Järnet hade ungefär samma omfattning som året innan med såväl ungdoms- som vuxengrupper. Teaterlokalen Järnet utnyttjades vid sidan av Folkteatern Järnets egen verksamhet också dagligen för Tingvallagymnasiets dramaundervisning och för Teaterskolan på kvällstid. Under året utökades också teaterverksamheten på Gjuteriet med en sammanslutning för roll- och konfliktspel. De 30-talet medlemmarna tillverkade inte bara rekvisita och spelutrustning utan genomförde också ett antal rollspel live i huset.

Under året fortsatte också projektet ”Kreativt Lab” som fungerar som en mötesplats för enskilda och erfarna kulturutövare inom olika genrer som har behov av att bolla idéer och få feedback från andra kulturutövare som ett stöd i den egna kreativa processen. Även den populära dansverksamheten fortsatte under året med ett 60-tal deltagare som utvecklade sina färdigheter i såväl argentinsk och finsk tango som Squaredance.

Kursverksamheten i Studieförbundets regi var mycket omfattande och bedrevs såväl på dagtid som på kvällar och helger i Gjuteriets lokaler. Cirklarna omfattar vitt skilda ämnen som flugfiske, jakt, fåglar, turism, hundar, stadsmiljö, måleri, orkidéodling, sociala frågor, mm. Som exempel kan nämnas att bildmåleri utövades av hela 8 grupper varje vecka och att 40-talet blivande jägare genomgick utbildning för jägarexamen. Dessa hade till och med möjlighet att öva skytte i lokalerna med hjälp av de två simulatorer som finns för ändamålet. Genom omdispositioner av lokaler kunde även en mindre slöjdsal utrustas där 20-talet knivslöjdare kunde utöva sitt hantverk under året.

Dramalektion för Tingvallagymnasiets elever i Järnet. Foto: PO Strand.

Musik

I Sensus Barnmusikskola deltog ca 320 barn varje vecka i de vanliga grupperna för åldrarna 3-8 år, babyrytmikgrupperna, pyttebalettgruppen och de 6 musikalgrupperna för de äldre barnen.

Rockmusikverksamheten var omfattande och innebar maximalt utnyttjande av lokalerna. Vid årets utgång samutnyttjades nära 30 musikgrupper (med ca 150 medlemmar) nio ljudisolerade repetitionsrum och SpeedBalls inspelningsstudio som också användes av tillfälliga nyttjare. Studio var i princip fullbokad under året där 50-talet inspelningar genomfördes. I provisoriska lokaler i källarplanet samsades också två musikgrupper och den mindre studion ”Musiksmedjan” som utnyttjades för inspelningar.

Rockskolan är namnet på den instrumentalundervisning som omfattar både individuell- och gruppundervisning i gitarr, bas, sång och trummor. Här deltog under 2008 nära 140 elev. Två fullt utrustade repetitionslokaler och en särskild trumstudio med ett antal digitala trumset användes

för detta ändamål. Tack vare den digitala tekniken kunde därmed flera utövare spela samtidigt i samma rum utan att störa varandra. Rockskolan hade också ett visst samarbete med Sundsta-Älvkullgymnasiet som möjliggjorde för elever från skolan att utnyttja faciliteterna på Gjuteriet.

Innovation Music Network är namnet på ett flerårigt samarbetsprojekt som startade 2008 och vars syfte är att stärka och utveckla musikindustrin genom samverkan och folkbildning. Huvudparter i projektet är Studieförbundet, Karlstads universitet, Högskolan i Dalarna, Föreningen Mjöskryss och Högskolan i Hedmark. Projektet har sin administrativa bas på Gjuteriet men bedriver sin omfattande verksamhet i form av workshops, utbildningar, mässor, mm runt om i Värmland och Dalarna i Sverige och Hedmark och Akershus Fylke i Norge där ca 500 personer var involverade under 2008.

Det står alltid ett antal grupper i kö för att få replokaler på Gjuteriet vilket innebär att alla nya lokalsökande tyvärr får rådet att leta på annat håll i Karlstad. Ett flertal seminarier och kurser (t ex utbildningar i musikproduktion) kunde ändå genomföras genom nyttjande av Vinden och mindre grupprum som övrig tid används för studiecirkelverksamhet med annan inriktning än musik.

Vinden har fungerat som repetitionslokal för Teaterskolan och för intern kursverksamhet. Den har dessutom i stor omfattning upplåtits till ett antal föreningar och grupper för arrangemang, möten, kurser mm.

Kulturfestivalen med namnet "Karlstad Lever" arrangerades av hemlösa kulturföreningar 1981 för att väcka opinion för behovet av ändamålsenliga lokaler för föreningslivet. Arrangörerna uppdrog åt Föreningen Rädda Badhuset att arbeta för en lösning på lokalfrågan. Föreningen ombildades därför 1982 till Karlstad Lever som 1985 blev huvudman för Gjuteriet och där lyckades tillgodose en del av lokalbehoven. Foto: Gjuteriets arkiv.

Karlstads Obrända Bibliotek invigdes 2005 i en mindre lokal på Gjuteriet. Initiativtagare var handbokbindare Olof A. Myrin som i samarbete med Carlgöran Holm (Karlstads Bokcafé) och Hans Olsson (Gjuteriet) skött om verksamheten under de tre första åren. Biblioteket består enbart av böcker som gallras ut från de kommunala biblioteken och som annars skulle ha gått till förbränning. Syftet med etableringen är att förlänga användningstiden för

dessa böcker genom att erbjuda allmänheten att botanisera bland hyllorna och gratis ta med sig det man finner läsvärt. Återlämning av "lånade" böcker undanbedes således och förhoppningen är istället att så många som möjligt återbrukas av nya läsare. Man kan glädjande konstatera att biblioteket fyller sin funktion och fyllts på med utgallrade böcker i samma takt som andra "lånats ut".

Teaterkooperativet Draken var en av de första hyresgästerna som flyttade in i Gjuteriet 1985. Foto: Ur 70- och 80-talets Karlstad av Lars Bäckström och Sten-Ove Carlvik.

Sammanfattningsvis bedrev vid årets utgång 20 föreningar eller organisationer, 4 teaterföreningar, 30-talet musikgrupper och 5 verkstäder verksamhet i permanenta egna arbetslokaler. 30-talet olika föreningar eller grupper samutnyttjade dessutom regelbundet mötesrum och ytterligare ett stort antal externa grupper använde vid enstaka tillfällen de större samlingslokalerna och studierummen för föreningsmöten, arrangemang, utbildningar och liknande. Med anledning av den ökade efterfrågan på tillfälliga mötes- och arbetslokaler gjordes mindre omdisponeringar av lokalanvändningen för att tillgodose detta ändamål. En verkstadslokal i källarplanet användes under året temporärt för musikverksamhet. Inga hyresgäster avflyttade under 2008 och vid årets utgång var alla lokalytor uthyrda.

Förutom de publika arrangemang som genomfördes av olika grupper och föreningar på Vinden under året inbjöd också under våren Folkteatern Järnet till sex fullsatta föreställningar av "Fria viljan", en modern tragedi med absurda inslag skriven av Daniela Kullman samt sex fullsatta föreställningar av "Ett drömspel" av August Strindberg. Tingvallagymnasiets dramaelever inbjöd till tre

föreställningar där de som avslutning inför sommarlovet visade upp sina skådespelartalanger på tiljorna. Luciaåg med barn från daghemmet Freja bjöd på julsånger vid det traditionsenliga luciafirandet i Café Gjuteriet och vid julfika dagarna innan jul underhöll trubaduren Arne Norén cafégästerna med sång och musik. Av de mer ovanliga tilldragelserna kan också nämnas den grupp av ”pösupiper” (säckpipeblåsare) från olika delar av Sverige som sammanstrålade på Gjuteriet för sin årliga vinterträff. Gruppens ambition är att lyfta fram och utveckla den mycket gamla svenska säckpipetradition som i det närmaste är bortglömd.

Den intima cafélokalen på Gjuteriet har i många år fungerat som en mötesplats där engagerade åhörare och Bokcaféets föreläsare kunnat mötas i givande diskussioner. Under året arrangerade Bokcaféet två av sina föredrag på Gjuteriet och övriga i andra lokaler i Karlstad. Bokcaféets permanenta tidskriftshylla i cafélokalen finns kvar och erbjuder en rad tidskrifter som annars kan vara svåra att uppbringa i Karlstad.

Bildutställningar

Föreningen arrangerade under året bildutställningar i Café Gjuteriet. Tolv utställningar har visats innefattande olika tekniker. Utställare har varit:

Majlis Larsson ”Manga, fantasi & kroki” (akryl & olja)
 Håkan Engmalm ”Vår” (olja & akvarell)
 Cecilia Hellekant ”Hus” (färgfoto)
 Lennart Eriksson (olja & akvarell)
 Tomas Hedén (akvarell)
 Anders Lipkin & Anders Nordström (foto & blandteknik)
 Helena Bäcklund (teckning & akryl)
 Annika Bengtson & Susanne Persson & Peggy Bengtsson (foto & akvarell & olja)
 Anneli Heinz ”70 nyanser av grått” (akryl & collage)
 Calina Eriksson & Sandra Grindebäck ”Ljus” (olja & foto)
 Maria Hontwendt ”Macrobilder” (färgfoto)
 Gjuteriets hantverksgrupp ”Idérik tovning” (blandteknik)

Bildutställning i Café Gjuteriet. Foto: Gjuteriets arkiv.

Anneli Heinz utställning genomfördes i samarbete med ”Konstrundan Karlstad med omnejd” där Café Gjuteriet var en av de 24 utställningslokaler som ingick i arrangemanget.

Ytterligare en konstutställning genomfördes i slutet av maj av elever från årskurs 3 vid Herrhagsskolan som visade sina bilder i anslutning till cafélokalen. Utställningsverksamheten, som nu pågått i tjugo år, har blivit ett uppskattat forum för många amatörbildskapare. Några av utställarna har också arrangerat vernissager vilket lockat nya besökare till Gjuteriet och lokalpressen har vid flera tillfällen uppmärksammat utställningarna med artiklar och recensioner.

Smederna som ingick i personalstyrkan på Gjuteriet runt 1890. Foto: Gjuteriets arkiv.

Personal

Under året har Katalin Mattsson, Christine Mattsson (till september) och Birgitta Jakobsson (från oktober) på ett förtjänstfullt sätt givit service åt hyresgäster och besökare till Café Gjuteriet. Petter Norder och Elin Larsson vikarierade vid några tillfällen. Marianne Larsson utförde arbetspraktik och några ungdomar från grundskolan fick dessutom möjlighet att prova på servicearbete då de under kortare perioder utförde prao i Café Gjuteriet.

Det praktiska och administrativa arbetet för Gjuteriet sköttes under året av Hans Olsson (föreståndare), Magnus Norström (vaktmästare) och Hanna Tedfeldt som skött lokalvården och andra serviceuppgifter. Sammantaget kan man konstatera att Gjuteriet, utöver den ordinarie verksamheten och under en rad av år, också fungerar som en resurs för de behov av praktik och arbetsprövning som till exempel efterfrågas av skolan, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

Samfällighetsföreningen i kvarteret Gjutaren

Med anledning av nya fastighetsbildningar inom kvarteret Gjutaren, bildades i april 2004 samfällighetsföreningen ”Gemensamhetsanläggningen Gjutaren”. Styrelsen utgörs av representanter för samtliga fastighetsägare i kvarteret (för närvarande Karlstads kommun, Nöjesfabriken, Cityverkstaden, Karlstads Energi och Karlstad Lever) som gemensamt skall sköta och bekosta drift och underhåll av de anläggningar som finns på gården (körvägar, parkering, el- och VA- installationer, planteringar, mm). Gjuteriets föreståndare Hans Olsson med styrelseledamot Elisabet Larberg som suppleant ingick i GA Gjutarens styrelse under året.

De ekonomiska förutsättningarna för Gjuteriet

Med anledning av Gjuteriets angelägna behov av ROT-renovering träffades i början av året en överenskommelse med kommunen som innebar en lösning på finansieringsfrågan. Kultur- och fritidsnämndens budgetram utökades från 2008 med 500 000 kr per år i fem år för att användas som ett investeringsbidrag till Gjuteriet. Med detta som säkerhet kunde föreningen teckna ett lån på 2 milj hos Swedbank. Enligt villkoren kan lånet enbart användas för renoveringen och det årliga investeringsbidraget endast för betalningar av räntor och amorteringar.

I början av året planerades arbetet för den första etappen i detalj och samarbetsavtal tecknades med YIT för installation av vattenburen värme och Görel Norden AB för elinstallationer. För projektledning vid upphandling och upprättande av avtal anlätades Johnny Remåker vid WSP Management som konsult. Det praktiska arbetet påbörjades i mars och värmeinstallationen kunde slutföras i mitten av juni medan de planerade elinstallationerna slutfördes i augusti. Kostnaden för den första etappen blev lägre än den budgeterade tack vare ett gott samarbete mellan inblandade parter. Härigenom skapades också en bättre ekonomisk marginal för den fortsatta renoveringsetappen som omfattar ytterligare åtgärder för att höja elsäkerheten och effektivisera energianvändningen samt utbyte av vissa vatten och avloppsledningar. Detta arbete kommer att utföras under 2009.

Bokslutets struktur

Föreningen bedriver sin verksamhet inom två ekonomiska grenar där den ena är den ideella föreningsverksamheten och den andra skötseln av Gjuteriet där också caféverksamheten ingår. Alla intäkter och kostnader som hänförs till föreningen eller Gjuteriet redovisas på två separata resultaträkningar. Som ett komplement till Gjuteriets resultat redovisas också caféverksamhetens bruttoreultat särskilt. Anledningen härtill är att underlätta löpande uppföljning av resultatet och redovisning till skattemyndigheten. I balansräkningen sammanförs de olika verksamhetsgrenarna i en tabell.

Det kommunala investeringsbidraget för ROT-renoveringen av Gjuteriet behandlas i redovisningen som ett ägartillskott. Det redovisas således inte i resultatet utan istället som en ökning av det egna kapitalet med det belopp som motsvarar årets amorteringar av ROT-renoveringslånet.

Gjuteriets resultat

Totalt blev intäkterna 83 tkr större än budgeterad vilket i huvudsak beroende på högre ränteutgifter (30 tkr), utökade lönebidrag (17 tkr) samt extraordinära intäkter för inköp för hyresgästers räkning (uppgifter i Eniros telekatalog, nyttjande av bredbandsuppkoppling, mm), försäkringsersättningar samt ersättning från Sporthallen Gjuteriet för nyttjande av Gjuteriets sopcontainer.

Caféets bruttointäkt (efter omkostnader) blev 5 tkr högre än budgeterad. Jämfört med året innan ökade omsättningen med 8% och bruttomarginalen steg med 1% till 59,5% med anledning av justerade försäljningspriser.

Kostnaden för löner blev något högre med anledning av att en lönebidragsfinansierad tjänst om 75% inrättades som ersättning för de 880 årstimmar som tidigare utförts av extrapersonal. Härigenom kunde bemanningen utökas med 680 årstimmar utan nämnvärd ökning av totalkostnaden och dessutom kunde behovet av vikarier täckas upp. Sammantaget blev därmed personalkostnaderna totalt 8 tkr högre än budget.

Administrations- och fastighetskostnaderna blev 44 tkr lägre än budgeterade. Merparten av minskningen utgör minskad fjärrvärmeförbrukning samt att visst underhåll och reparationer i större utsträckning kunnat utföras i egen regi istället för av anlitate entreprenörer. Sammantaget innebär budgetavvikelse att Gjuteriet uppvisar ett resultat som är 45 tkr bättre än det förväntade

Föreningens resultat

Kulturhusens Dag 2008 blev en publik succé med ca 550 besökare och rönt stor uppmärksamhet i media. Trots det omfattande programmet kunde kostnaderna ändå begränsas till nära 12 tkr. Tack vare sedvanligt bidrag från kommunen och försäljning av häftet "Smaka på husen" uppvisade arrangemanget endast ett mindre underskott på drygt 2 tkr vilket kan ses som en blygsamt kostnad för den fina PR föreningen fick under arrangemanget.

Kostnaderna för porton och övriga arrangemang under året blev något lägre än budgeterade medan medlemsavgifter inbetalades i något mindre omfattning än förväntat trots påminnelser. Vid årets utgång fanns 26 enskilda och 3 organisationer i föreningens medlemsförteckning som inte erlagt årsavgiften. Sammantaget uppvisar ändå föreningens verksamhet under året ett överskott om 384 kr.

Eget kapital

Årets totala verksamhet har givit ett överskott vilket innebär en konsolidering av föreningens ekonomiska ställning jämfört med förra året. Resultatet uppgår till 45 tkr som tillsammans med ägartillskottet om 434 tkr ger en förbättring av det ingående negativa kapitalet från -414 057 kr till ett positivt på 65 660 kr. Styrelsen kan med tillfredsställelse konstatera att föreningens betalningsförmåga på kort sikt, i likhet med de senaste 5 åren, även har förbättrats ytterligare under 2008. Om de tillgångar som enbart får användas för ROT-renoveringen av Gjuteriet räknas bort, är kassalikviditeten visserligen fortfarande svag men har förstärkts betydligt sedan 2004 då den var 30,84% till 83,57% år 2008. Under samma period har även det negativa rörelsekapitalet förbättrats med 225 tkr, dvs från - 295 tkr år 2004 till - 69 tkr år 2008.

Karlstad den 26 februari 2009

Pererik Ekeberg	Ann-May Brodén
Fredrik Krohn-Andersson	Elisabet Larberg
Maria Linder	Krister Lundgren
Sven Maechel	Bengt Åkerblom

Balansräkning för Föreningen Karlstad Lever per 31 december 2008

	2008	2007
Tillgångar		
Likvida medel		
Kassa (Föreningen)	206	
Kassa (Caféet)	38 366	
Postgiro 439 66 13 - 4 (Föreningen, saldo: 27 963:93)	27 964	
Postgiro 492 70 21 - 8 (Gjuteriet, saldo: 20 229:27)	20 229	
Checkräkning 439 51 798 - 8 (Gjuteriet, saldo: 18 048:99)	18 049	
Swedbank 703 304 050 (föreningen, saldo: 1 369:49)	1 369	106 183
Swedbank 904 904 700 - 5 (Gjuteriet för ROT-renoveringslån, saldo: 933 174:47)		933 174
Swedbank 904 658 057 - 8 (Gjuteriet spärrat konto, saldo 242 851:16)		242 851
		185 944
		0
		0
Kortfristiga fordringar		
Fordringar enligt specifikation 1	23 225	
Förutbetalda kostnader avseende RoT-renovering 2008	0	
Ingående moms	23 195	
Övriga skattefordringar på skattekontot	1 547	47 967
		36 672
Lager Caféet		2 000
		2 000
Summa omsättningstillgångar		224 616
	1 332 175	
Inventarier		
Caféverksamheten	17 739	
Administration och fastighetens skötsel	92 558	110 297
Byggnaden Gjutarens 2 (intecknad för 3 mkr, pantbrev till Karlstads kommun)	3 170 789	
Avskrivning 1986 - 2008	-881 981	2 288 808
		1 196 594
Summa anläggningstillgångar		1 223 641
	2 399 105	
Summa tillgångar	3 731 280	1 448 257
Skulder och eget kapital		
Kortfristiga skulder		
Sv. föreningen för Byggnadsvård	82	
Förskottsbetalda hyror	124 310	
Leverantörer enligt specifikation 2	2 916	
Anställdas källskatt december	19 709	
Interimistiska och övriga skulder enligt specifikation 3	137 649	284 666
Avsättning för intjänad semester (Adm o fastighetskötsel 92 767, Caféet 38 993)		131 760
Utgående moms		23 989
		30 110
Summa kortfristiga skulder		412 760
	440 415	
Långfristiga skulder		
SPAFI-lån (därav amorteras under nästa år ca 22 000 kr)		1 425 205
Swedbanklån för ROT-renovering (därav amorteras under nästa år 400 000 kr)		1 800 000
		0
Summa långfristiga skulder		1 449 554
	3 225 205	
Summa skulder	3 665 620	1 862 314
Eget kapital		
Inbalanserat		
Ägartillskott (investeringsbidrag för kapitalkostnader 2008 enl. spec. 4)	434 103	-414 057
Årets konsolidering (täckning av tidigare års underskott för Gjuteriet)	45 229	
Årets överskott Föreningen	385	28 047
		-414 057
Summa eget kapital (till nästa år inbalanseras)		65 660
Summa skulder och eget kapital	3 731 280	1 448 257

Fastställd av styrelsen den 11 februari 2009

Per Erik Ekeberg
Per Erik Ekeberg, ordförande

Hans Olsson
Hans Olsson, kassör

RESULTATRÄKNING 2008

Gjuteriet

		2008	2007
Intäkter Gjuteriet			
Hyror verkstäder (365:00 per kvm)	182 009		
Studieförbund m fl (ej subventionerade)	341 079		
Föreningarna	221 343		
Bokningar och skåp	2 200	746 631	720 679
Värmedebitering verkstäder (110:00 per kvm)		56 838	55 419
Caféets bruttointäkt		165 547	152 505
Utförd städning	34 410		
Kopieringsavgifter	1 296	35 706	42 163
Ränteintäkter		42 049	14
Extraordinära intäkter (inköp åt hyresgäster, försäkringsers, Sporthallen, mm)	35 900		
Ersättningar för uppg. i Eniros telekatalog 2008 samt bredbandslina	11 671	47 571	53 622
Hyra från kommunen		816 000	800 000
		1 910 342	1 824 402
Summa intäkter Gjuteriet		0	0
Årets underskott Gjuteriet			
Summa Gjuteriet totalt		1 910 342	1 824 402
Kostnader Gjuteriet			
Löner och sociala avgifter totalt (Adm o skötsel 854 390, Caféet 420 751)	1 275 141		
./ lönebidrag från AMV (Adm o skötsel 180 265, Caféet 204 038)	-384 303		
Förändring av semesterskuld (Adm o skötsel - 4 246, Caféet 8 124)	3 878		
Personalhälsovård, skyddsutrustning, kompetensutveckling, mm	0		
Personalsocial verksamhet, kompetensutveckling, praktikplatser, mm	1 049	895 765	867 291
Administration			
Förbruknings- och lokalvårdsmaterial	26 942		
Kontorsmaterial, tele, porto och datatrafik	16 025		
Förbrukningsinventarier och reparation av dito	5 848		
Kopieringsapparaten (hyra och serviceavtal) samt trycksaker	20 227	69 042	78 129
Reklam och PR		2 178	3 737
Främmande tjänster		0	0
Fastighetskostnader			
Hiss- och brandsyner, lås, nycklar och bevakningskostnader	7 542		
Serviceavtal YIT (ventilation)	21 510		
Frakter och transporter samt övriga fastighetskostnader	7 744		
Kostnader gemensamhetsanläggningen Gjutaren (snöröjning, mm)	3 158		
Vatten och avlopp	18 373		
Fjärrvärme*	190 513		
Elvärme och belysningsel *	181 851		
Renhållning	23 497		
Reparationer och underhåll	62 263		
Fastighetens förbrukningsinventarier och reparationer av dito	10 662		
Försäkringspremier	11 653	538 766	523 976
Kapitalkostnader			
Tomträttsavgäld	60 000		
Räntekostnader	77 473	137 473	142 411
Bankavgifter och öresutjämnning (Adm o fastighet 4 358, Café 926)		5 288	4 299
Avskrivningar			
Inventarier (Adm o fastigheten 25 089, Caféet 8 923)	34 012		
Byggnaden	66 149	100 161	59 891
Ej erhållna fordringar		0	300
Extraordinära kostnader			
Uppgifter i Eniros telekatalog 2008	12 765		
Övriga extraordinära kostnader	0	12 765	11 060
Ej avlyftbar moms		96 486	90 086
Särskild löneskatt på pensionskostnader (Adm o fastighet 5 680, Café 1 509)		7 189	7 842
		1 865 113	1 789 022
Summa kostnader Gjuteriet		45 229	35 380
Årets överskott Gjuteriet			
Summa Gjuteriet totalt		1 910 342	1 824 402

* Jämför Gjuteriets totala energikostnad för år 2002 (256 193), år 2003 (395 788), år 2004 (358 098), år 2005 (396 791), år 2006 (380 618), år 2007 (375 806) och år 2008 (372 364).

RESULTATRÄKNING 2008

Föreningen Karlstad Lever

		2008	2007
Intäkter föreningen			
Medlemsavgifter enskilda (163)	9 500		
organisationer (20)	<u>2 850</u>	12 350	11 400
Ianspråktagen fond för barn- och ungdomsaktiviteter		0	0
Bidrag till Kulturhusens Dag (8 000) samt försäljning under dagen		9 020	8 480
Bidrag och gåvor till föreningen		1 900	540
Försäljning av litteratur, mm		<u>1 953</u>	<u>1 122</u>
Summa intäkter Föreningen		25 223	21 542
Årets underskott i föreningsverksamheter		<u>0</u>	<u>7 333</u>
Summa Föreningen totalt		25 223	28 875
Kostnader Föreningen			
Porto, kontorsmaterial, bank- och postgiroavgifter, mm		3 355	2 378
Mötesverksamhet, arrangemang		525	3 233
Kulturhusens dag		11 760	12 371
Studiecirkelverksamhet		0	1 805
Medlemsskap (Värml.Kultur, Byggnadsvård, Hembygdsfören., Folkrorelsernas arkiv, mfl)		2 220	2 145
Webbplats och datatrafik		600	1 869
Trycksaker		4 034	4 374
Uppvaktningar, gåvor och kondoleanser		<u>2 345</u>	<u>700</u>
Summa kostnader Föreningen		24 839	28 875
Årets överskott i föreningsverksamheten		<u>384</u>	<u>0</u>
Summa Föreningen totalt		25 223	28 875

BRUTTORESULTAT 2008

Café Gjuteriet

		2008	2007
Intäkter			
Försäljning, servering (25% moms)	218 484		
Försäljning leveranser (12% moms)	96 676		
Telefonavgifter och övriga intäkter	<u>5</u>	315 165	291 264
Direkta kostnader			
Råvaror	114 506		
Förbrukningsmaterial	<u>13 069</u>	127 575	120 817
Omkostnader			
Arbetskläder och skyddsutrustning	1 164		
Förbrukningsinventarier och reparation av dito	1 523		
Kontorsmaterial, porto, trycksaker, mm	530		
Reparation och underhåll lokalen samt sotning	1 886		
Telefon 100 700	1 578		
Reklam, PR och annonser	255		
Livsmedelstillsyn	2 800		
Försäkringspremier (Skandia och Anticimex)	5 108		
Tidningsprenumerationer, mm	<u>7 199</u>	22 043	17 942
Caféets bruttointäkt 2008		165 547	152 505

Specifikationer till balansräkningen per 31 december 2008

	2008	2007
1. Fordringar		
Avg 2009 till Hembygdsfören. och Byggnadsvård samt bidrag till Kulturhusens Dag 2008	4 475	
Städningstjänster aug - dec	16 550	
Bokningar och skåphyror	2 200	
	23 225	2 756
2. Leverantörer		
Belysningsel lokal 001 september - november	1 874	
Belysningsel lokal 009 september - november	1 042	
	2 916	42 174
3. Interimistiska och övriga skulder		
Förskottsbetalda medlemsavgifter 2009	360	
Vatten december	5 000	
Elvärme december	21 426	
Belysningsel december norra delen	5 300	
Renhållning december	2 250	
Otis, reparation av hiss	31 250	
Rohm & Co, dörrar/portar på gårdssidan	20 000	
Snöröjning mm gemensamhetsanläggningen Gjutaren	27 000	
Arbetsgivaravgifter december	25 063	
	137 649	80 779
4. Ägartillskott		
Kommunalt investeringsbidrag 2008 för finansiering av lån till ROT-renovering	500 000	0
Räntekostnader 2008 för ROT-renoveringslån (minskning av eget kapital)	-65 897	0
	434 103	0

Investeringsbidraget erhålls under fem år och kan endast användas för räntor och amortering av lånet. Det egna kapitalet kommer därför varje år att öka (med 500 000 - räntekostnaden) under perioden 2008 - 2012 då lånet är slutamorterat.

Medelantal anställda samt sjukfrånvaro

Medelantal anställda med fördelning på kvinnor och män		
Kvinnor	3	3
Män	2	2
Totalt	5	5
Sjukfrånvaro med fördelning på kvinnor och män		
Kvinnor	2,64%	2,30%
Män	0,00%	1,15%
Totalt	2,64%	3,45%

Revisionsberättelse till årsmötet för Föreningen Karlstad Lever

Org nr 873201-3332

Vi har granskat årsredovisningen och bokföringen samt styrelsens förvaltning i Föreningen Karlstad Lever för år 2008. Det är styrelsen som har ansvaret för räkenskapshandlingarna och förvaltningen. Vårt ansvar är att uttala oss om förvaltningen på grundval av vår revision.

Revisionen har utförts i enlighet med god revisionssed i Sverige. Det innebär att vi planerat och genomfört revisionen för att i rimlig grad försäkra oss om att årsredovisningen inte innehåller väsentliga fel. En revision innefattar att granska ett urval av underlagen för belopp och annan information i räkenskapshandlingarna. I en revision ingår också att pröva redovisningsprinciperna och styrelsens tillämpning av dem samt att bedöma den samlade informationen i årsredovisningen. Vi har granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i föreningen för att kunna bedöma om någon styrelseledamot har handlat i strid med föreningens stadgar. Vi anser att vår revision ger oss rimlig grund för våra uttalanden nedan.

Årsredovisningen har upprättats i enlighet med god revisionssed i Sverige.

Styrelsens ledamöter har enligt vår bedömning inte handlat i strid med föreningens stadgar.

Karlstad den 18 februari 2009

Göran Karlsson

Inger Falk

Fartyget m/s Sonja av Hamburgsund som under 1960-talet fungerade som kaffeservering vid Residenstorgets kaj. Hon var ett mer hänsynsfullt inslag i stadsbilden än den anskrämliga "Pråmen" som numer brutalt skämmer stadens finrum. Foto: Ur Som vi minns det... 50- och 60-talets Karlstad av Lars Bäckström och Sten-Ove Carlvik.

FÖRENINGEN KARLSTAD LEVER

är en ideell förening som genom opinion och debatt verkar för

att värdefulla hus och miljöer i Karlstad bevaras,

att Karlstads kulturföreningar får sitt lokalbehov tillgodosett, samt

att det i Karlstad skapas en levande kulturmiljö med sådan ideell verksamhet som befrämjar kontakt mellan människor i olika åldrar och med skiftande livserfarenhet.

Föreningen Karlstad Lever
Gjuteriet

Verkstadsgatan 1
652 19 KARLSTAD
054-10 00 00

info@karlstadlever.nu
www.karlstadlever.nu